

Boffer ved Mammoth Hot Springs.

Skader og Lærker foruden de alt nævnte.

Foreller, der er saa almindelige ellers i Bjærgfloderne, fandtes oprindeligt ikke her, men er sat ud baade i Parkens Floder og Søer. Grunden til at de ikke levede her i Parkens Vande, er, at Floderne overalt ved Plateauets Rande danner Katarakter, som Forellen ikke kan svømme over.

Efter at have gjort hele Parkturen rundt, endte vi atter ved Gardiner Station, hvor vort Tog stod rede til at føre os videre vest paa i Rocky Mountains. Vi var de sidste Gæster den Sommer i Parken, der kort efter lukkede sine Hoteller.

De vigtigste af danske foretagne Rejser og Forskninger i Afrika.

Af

Oberst Emil Madsen.

(Fortsættes).

Blandt de forholdsvis ret talrige danske, som har været ansatte i Kongostatens Tjeneste eller paa anden Maade beklædt Stillinger i hin Stat, er der flere, hvis Rejser dør i Landet ved Siden af andre Formaal ogsaa frembyder nogen videnskabelig Interesse, idet de i høj Grad har bidraget til at udvide Kendskabet til enkelte Dele af Kongostatens store Omraade.

Blandt flere andre maa saaledes fortrinsvis nævnes den daværende Styrmand A. Christophersen og Sømanden M. Mortensen¹⁾, der var Deltagere i den af Stanley 1879 udførte Ekspedition, som lagde Grunden til Oprettelsen af Kongostaten. Stanley fremhæver Christophersens frejdige, aabne

Fremfærd og ualmindelige Styrke¹⁾. Han ledsagede Stanley fra dennes Opbrud i Banana ved Kongoflodens Munding og var med ved Opdagelsen af Leopold II.s Sø. Mortensen var med indtil en Lejr, en god Dagsrejse fra Vivi, blev her syg og døde²⁾. Endvidere kan nævnes Sekondløjtnanterne H. M. Schack og W. Øst, der kom ud 1888 og var de første danske Officerer, der fik Ansættelse som Officerer i Kongo³⁾, Bøsemager F. F. Hansen, der var den eneste Nordbo, som ganske deltog i den store Vankerckhovens Ekspedition, som i 1896 udførtes fra Leopoldville i Retning af Nilen, som

¹⁾ Stanley, Congo-floden og Grundlæggelsen af den frie Congostat, oversat af Irminger. Kbhvn. 1895, 634.

²⁾ Jønsen-Tusch l. c. 185 — Christophersen har senere haft Ansættelse i Københavns Frihavn.

³⁾ Jønsen-Tusch l. c. 213. Øst er død 1890.

¹⁾ Død 1880.

endelig naaedes efter mangfoldige Kampe med Arabere og indfødte og idelige Savn af Levnetsmidler; Ekspeditionen havde haft et særdeles smukt Resultat, idet ved den Araberne var blevne fordrevne, Belgierne havde faaet Fodfæste i den nuværende Stats NØ. Egne indtil Nilen, og Levningerne af Emin Pasjas Soldater var blevne reddede fra fuldstændig Undergang. Selve Vankerckhoven var dog falden, inden Ekspeditionen naaede sit endelige Maal den 10. Avg. 1892. Efter ham har Stationen, hvor han døde, foruden sit ældre Navn Surrur ogsaa faaet Navnet Vankerckhovenville (ca. 3° n. Br., 29½ ø. L.)¹⁾ Ligeledes maa nævnes den alt foran omtalte, nuværende Kaptajn, Rustmester J. F. V. V. Støckel, der ved sit indgaaende Kendskab til flere Negersprog foruden evropæiske Sprog var særlig skikket til at virke som Opdagelsesrejsende, og som ogsaa efter i Forvejen at have været i Kongostatens Tjeneste, optraadte i 1903—1904 i Kongostatens SV. Hjørne som Explorateur for le comité special de Katanga²⁾, og han blev derved den første og hidtil eneste danske, som har gaaet tværs gennem Afrika, idet han rejste hjem gennem engelsk Østafrika.

Idet enkelte har offentliggjort Fremstillinger af deres Oplevelser paa nogle af de mange mindre Ekspeditioner, der er udførte af Personer i Kongostatens Tjeneste, og hvorved de fleste Egne i Staten er blevne nøjere bekendte, har man faaet Kendskab til de Vanskeligheder og Farer, som ofte er forbundne med saadanne Ekspeditioner.

Blandt dem, som mere eller mindre omstændeligt har berettet om deres Oplevelser i Kongo, skal vi nævne de alt foran omtalte Skibskaptajner J. A. C. J. Martini og C. V. R. Schönberg. De kom begge ud til Kongo i 1886. Den førstnævnte, der vel var født i Norge, men stadigt havde haft Ophold i Danmark, kom snart til at deltage i flere Ekspeditioner, bl. a. til dels i den, som gjaldt Emin Pasja. Han førte saa privat Damper paa den vanskelige Fart paa Kassais Bifloder og deltog i Udforskningen af Rukifloden. Han gik ud igen i 1890, men maatte vende hjem syg³⁾. Schönberg udmærkede sig ved at bringe Vankerckhovens Ekspedition frem. Han blev senere udnævnt til Kommandant af 2. Klasse, gik ud igen for 4. Gang 1890 for Handelsselskabet

La Lulonga, blev syg paa den lille Flod Lua, hvor der ikke før havde været nogen Damper og maatte gaa hjem syg¹⁾. I Forening har de skrevet en Bog, i hvilken de omhandler deres Oplevelser i den første Tid, de var i Kongo. Man vil med særlig Interesse læse Martinis Beretning om hans Samværen en Tid med Tippo Tip og Stanley, og om Martinis og Schönbergs Kampe paa Lulongafloden, hvor de optraadte til Hjælp for Vankerckhoven.²⁾

Nuværende Capitaine-commandant A. J. Lund, der kom ud til Kongo 1897 og 2. Gang 1901 og snart deltog i flere Ekspeditioner, særlig en mod Mandsjalistammen, der bor i Egne mellem Floderne Ikelemba og Lulonga, har givet en interessant Beretning om en Ekspedition 1903 mod Ekongostammen, der beboede ikke tidligere af Evropæere besøgte Egne NØ. for Leopold II.s Sø. Han skildrer Folkenes Sæder, Skikke, Klæder m. m. og den ofte vanskelige Marche, der efter livlige Fægtninger og med et Tab af 51 Mand døde, saarede og syge førte til Tilfangetagelsen af Ekongostammens ypperste Høvding og tilsidst til en Fredslutning³⁾. Han maatte derefter straks ud paa en Ekspedition mod Bagindostammen som besad Land imellem Leopold II.s Sø og Kongofloden; men denne Ekspedition er endnu ikke beskrevet.

Ved at have levet ca. 2 Aar blandt Batuaerne i Egnene N. for Leopold II.s Sø har Lund haft Lejlighed til at gøre et mere indgaaende Bekendtskab med Dværgstammer, der bor sammen med en Del andre Stammer i den s. Del af den ækvatoriale Urskov, som mod S. begrænses af Leopold II.s Sø og Lukenielloden, mod Ø. vistnok af Lomanifloden, mod N. af Ruki-Momboyloden og mod V. af Tumpasøen. Han giver en Skildring af deres Levemaade og Færd og bemærker, at de af de andre Negerstammer ganske betragtes som Pariaer⁴⁾.

Ogsaa om Menneskeæderiet, der synes at være meget udbredt blandt Negerne i de vidtstrakte Egne mellem Floderne Ikelemba og Lulonga har Lund givet Beretning⁵⁾.

Capitaine commandant P. H. I. Willemoës

¹⁾ Jenssen-Tusch I. c. 518. Hansen har senere faaet Ansættelse som Mølleingeniør i engelsk Birma,

²⁾ Jenssen-Tusch I. c. 159, 214, 701.

³⁾ Død ca. 1891. Se om ham Jenssen-Tusch I. c. 188.

¹⁾ Se om ham Jenssen-Tusch I. c. 188.

²⁾ Martini og Schönberg, To danske Kongofarere, Kbh. 1890.

³⁾ Geografisk Tidsskr. XVIII, 216, 296. Se om ham Jenssen-Tusch I. c. 476.

⁴⁾ Gads danske Magasin 1906—07, 125 ff.

⁵⁾ Gads danske Magasin 1906—07, 520 ff.

d'Obry, der er ansat i Kongostatens Tjeneste ved den geodætiske Opmaaling, var det i 1903 blevet overdraget at undersøge Egnen ved Dilolosø og tilvejebringe et Kort, der kunde tjene som Grundlag for en Grænseregulering. Ved Fastsættelsen af Kongostatens sydlige Grænse den 25. Maj 1891 overfor Portugiserne var man nemlig ifølge ældre Angivelser gaaet ud fra, at Søen havde Afløb til Kassaiifloden og havde valgt dette formodede Afløb til Grænselinie, medens Søen i Virkeligheden ligger helt i Zambesibækkenet, og dette havde givet Anledning til nogle Grænsestridigheder 1902—03. I en endnu ikke helt afsluttet Beretning giver han en Skildring af sin Marche til Søen, der begyndte i Kassaidistriktets Hovedstation i Juni 1904, og tillige af de Stammer, som han i øvrigt i fredelig Forstaaelse færdedes iblandt, Batetelaerne, Babubaerne og Balubaerne¹⁾.

I Bladene har det været meddelt, at Skibskaptajn J. G. Mouritzen, der foruden at have været i Kongostaten har arbejdet som Kartograf i tysk Østafrika, paaviste, at den øvre Lualabaflod paa en Strækning af 610 km. var sejlbare imellem 2 Vandfaldsegne, naar der blot foretoges nogle mindre Flodreguleringer, hvilket var af betydelig Interesse for Trafikken med Katangas Mineegne i Kongostatens SØ. Hjørne²⁾.

Foruden de nys nævnte er der mange andre, som under deres Ansættelse i Kongostatens Tjeneste som Militære, Skibsførere m. m., uden at det findes særlig fremhævet, ved deres Deltagelse i forskellige Ekspeditioner sammen med svenske, norske, Belgiere og andre har bidraget til at udvide Kendskabet til det indre Afrika. I Slutningen af 80erne indtraadte en lille Standsning i Tilstrømningen, men efter 1890 steg den atter, og lige til Aarhundredets Slutning voksede Antallet, navnlig af Landmilitære. I alt har indtil ca. 1904 ca. 270 danske virket i Kongo, og det har været fortrinnsvis danske, der har været beskæftigede ved Sejladsen paa Floderne. Nogle faa har mistet Livet i Kamp med de vilde, saaledes Kaptajn J. H. F. F. Freiesleben 1890, Sekondløjtnant A. Rahbek 1898, men altfor mange er døde af Sygdom eller er vendte hjem uden at tjene deres Tid til Ende og er døde herhjemme³⁾.

¹⁾ Geogr. Tidsskr. XX, 146 ff, 238 ff, XXI, 27, 99.

²⁾ Se om ham Jenssen-Tusch l. c. 720 Nr. 825.

³⁾ Jenssen-Tusch l. c. — Der oplyses her (S. 242) at af samtlige Skandinaver, som gik til Kongo 1878 til 1902, har

Kaptajn J. Jürgensen, der var i Kongo i Aarene 1898 til 1902 og derpaa atter fra 1903 til 1907 har skrevet flere læseværdige, novellistiske Skildringer af de hvides Liv i Kongo¹⁾.

Den sidst foretagne Rejse med videnskabeligt Formaål er den, som er foretagen i Marts og April 1912 af Sekretæren i det kgl. danske geografiske Selskab, Professor O. Olufsen. Hans Rejse gjaldt, fysisk geografiske Undersøgelser og Studier af Forholdet mellem de indfødtes Begravelser og Gravskikke i Nordafrika og i Asien. Han vilde oprindeligt have været til Tripolis; men Krigstilstanden forhindrede ham i at drage derhen. Han rejste i Stedet til Algier, og her først til Oasen Biskra, derpaa til Tuggurt og Temacine og endelig herfra paa Muldyr og ledsaget af en Araber paa en Kamel gennem Ørkenen El Erg til Byen Tozeur i det sydligste af Tunis ved Chott Djerid, hvor der findes store Fosfatlejer. Denne Del af Rejsen gennem Flyvesandsørkenen optog 7 Dage, paa hvilken han i Reglen tilbagelagde 80 km. daglig i en Varme af 30—40° C., og var lige saa besværlig som de værste af Forfatterens tidligere Ture i Pamir. Efter noget Ophold drog Professoren, atter paa Ryggen af et Muldyr, til Metlaoui og derfra pr. Jærnbane til Kairouan med dens berømte Moskeer. Herfra drog han til Tunis og derfra hjem.

Som Lystrejsende og lignende har selvfølgelig ikke faa danske besøgt især de nordafrikanske Egne, og deres Antal vil utvivlsomt blive stigende, efter at der ogsaa herhjemme er blevet indrettet Lystrejser til Ægypten og Palæstina m. fl. Steder, navnlig ved Røes Rejsebureau.

Af dem, der har offentliggjort Skildringer af deres Rejseoplevelser maa fortrinnsvis nævnes Kaptajn Daniel Bruun. Han gjorde i 1882 som frivillig Tjeneste i Fremmedlegionen i Algier og en Tid tillige ved den topografiske Afdeling (la mission topographique). I et særdeles velskrevet

¹⁾ Ikke tjent 1 Terme (2—3 Aar) til Ende paa Grund af Sygdom eller Død; af samtlige skandinaviske Kongofarere er $\frac{1}{4}$ gaaet syge hjem, tidligere eller senere, over $\frac{1}{4}$ døde i Kongo eller som Følge af Opholdet der. Fremdeles har $\frac{1}{8}$ tjent 1 hel Terme uden større Men, men uden derefter igen at gaa til Kongo, en anden $\frac{1}{8}$ har tjent 1 Terme eller flere Termer. Endelig har lidt over $\frac{1}{10}$ forladt Kongo uden at tjene deres Termer til Ende af Aarsager, der ikke vedrører Helbredet.

²⁾ Jürgensen, Christian Svarres Kongofærd, Kbh. 1909, Opfylder Jordan Kbh. 1910, Feber, Kbh. 1911 og Den store og den lille Flod (III, Tid. 8. Okt. 1911 og f.) — Jvf. om ham Jenssen-Tusch l. c. 395.

Værk¹⁾ skildrer han Forholdene i Fremmedlegionen, Naturforholdene i de af ham besøgte Egne, Erobringen af det algierske Sahara og i det hele Kampene mellem de franske og Araberne, samt mellem Ørkenstammerne indbyrdes. Særdeles interessant beretter han om en Razzia ind over den marokkanske Grænse, under hvilken det første Gang forsøgte at anvende Fodfolk, der var gjort beredent paa Muldyr, og om Overfaldet paa en Opmaalings-ekspedition, i hvilken han var Deltager, og som fandt Sted den 26. April ved Chott Tigri i Marokko og kostede særdeles mange af den altfor ringe Eskorte Livet i den haardnakkede Kamp mod talrige, fjendtlige Arabere.

Der fremsættes tillige mange interessante Oplysninger om forskellige Personer og Lokaliteter, deriblandt ogsaa om den ved sine Romerruiner udmærkede By Lambessa i Provinsen Constantine. Hans Værk er ledsaget af Kort over Vejnettet i Algier og Egnene ved den marokkanske Grænse, samt smukt illustreret.

Gentagne Gange, senest 1911, var Kaptajn Daniel Bruun i Nordafrika. I en livlig Skildring fortæller han om Livet i Tanger 1853 og beretter, hvad en gammel, ikke af ham navngiven, dansk Godsejer (Chr. Mourier Petersen til Ryomgaard i Randers Amt²⁾ har meddelt ham om Jagt og Æventyr, som denne oplevede i sin Egenskab af Gæst hos Danmarks og Englands daværende Repræsentant i Tanger Sir John H. Drummond Hay. Der er tillige indblandet flere af den sidstnævntes egne Oplevelser, som de i øvrigt findes oplegnede af ham selv i en særskilt Bog³⁾.

Af andre rejsende, der har givet Skildringer af deres Oplevelser, kan nævnes Skibskaptajn F. G. Waldt, der i 1805—06 foretog en Rejse fra København til Isle de France. Han meddeler bl. a. ganske interessant, hvorledes det lykkedes Engländerne, som havde gjort sig til Herrer i Kapkolonien, ved List at erobre en fransk Fregat⁴⁾.

Forfatteren, Professor I. C. C. Broshøll (Carit Etlar) har omtrent 1867 besøgt Algier. Han skildrer Rejsen til Nemours i Algier, hans Besøg i Mostaganem og Mazagan, i Oran, Landskabet Dahra

mellem Oran og Algier, den sidstnævnte By, samt Kabylerne og deres Ejendommeligheder¹⁾.

Daværende Premierløjtnant S. Bojesen har som tjenestegørende i den franske Marine 1867 gjort et Besøg paa Madagaskar og givet Beretning herom²⁾.

Forfatteren, senere Teaterdirektør Robert Watt³⁾ kom paa sine mange, vidtstrakte Rejser i 1869 til Ægypten, hvor han rejste sammen med Henrik Ibsen, som han dog næsten ikke omtaler i sin Beretning om Rejsen⁴⁾. Han drog fra Marseille til Alexandria, derfra til Port Said, Ismailia, Suez og Kairo, gjorde derfra en Udflugt til Pyramiderne, men kom saa ikke længere sydpaa.

Han beskriver livligt, men temmelig overfladisk, de Mærkeligheder, som han fik Lejlighed til at se paa de ovenfor nævnte Steder, derhos de store Festligheder, der fandt Sted den 17. til 21. Novb. i Anledning af Suezkanalens Aabning, hvilke han overværede ifølge særlig Indbydelse af Kediven. Han udtaler bl. a. den Formodning, at Moses har ført Israeliterne over Suezlangen i Nærheden af Timsah-Søen, der gennemskæres af Suezkanalen, og ved hvilken Suezkompagniet har bygget et lille Kapel, helliget Jomfru Marie, der ifølge Sagnet ogsaa skal være draget dør forbi.

Samtidig med Watt var den senere Teater-Kommitterede, Censor og udmærkede Oversætter af Faust P. Hansen, der under Mærket Cabiro var en beundret Feuilletonist i Dagbladet, til Stede som Korrespondent for dette Blad ved Suezkanalens Aabning.

Privatsekretær hos Frederik VII I. C. E. Berling opholdt sig i Ismailia 1871 og døde dør.

Daværende Kaptajn, senere Oberst O. V. Hoskier⁵⁾ kom i Juni 1871 paa sin Rejse til Kina og Japan med Kabelskibet Afrika til at gøre et kort Besøg paa Øen Sokotra, da Skibet paa Grund af daarligt Vejr maatte søge Læ ved Øen og kastede Anker ud for Byen Tamarinda eller Tamarida. Der var ikke Tid til at besøge det indre af den bjærgfulde Ø, og der beskrives derfor kun den nævnte By og et Besøg hos Sultanen, foruden Øens Historie⁶⁾.

¹⁾ Bruun, Algier og Sahara, Kbh. 1993, ill.

²⁾ Død 1903.

³⁾ Bruun, Den gamle Godsejer fortæller om Jagt og Æventyr, Kbh. 1895. — Hay, Western Barbary, its wild tribes and savages animals, London 1844.

⁴⁾ Waldt, Scener af Somanlivet paa en Udreise til Isle de France i 1805 og 1806, Kbh. 1835.

¹⁾ Carit Etlar, Arabere og Kabyler, Kbh. 1868. Død 1900.

²⁾ Fra alle Lande 1871, I. 369 ff. Død som Kommandør 1899.

³⁾ Død 1894.

⁴⁾ Watt, Fra Ægypternes Land, Kbh. 1870.

⁵⁾ Død 1895.

⁶⁾ Geogr. Tidskr. I, 66 ff.

Den tidligere Redaktør af Berlingske Tidende, Dr. phil. T. E. Manicus¹⁾ har givet en Skildring af Naturforholdene paa Madeira efter en Rejse, han foretog ca. 1883²⁾.

Den daværende Premierløjtnant, nu Kaptajn L. V. Thomsen blev ca. 1890 ansat som Honorar-Løjtnant (Mulahiz Charaf) i det ægyptiske Gendarmeri. Han beskriver Forholdene i Alexandria, som de viste sig for en Politimand, og fremdrager særlig den store Forskel, der findes mellem de evropæiske og de østerlandske Livsanskuelser og Begreber om Moral³⁾.

Daværende Kandidat F. Larsen opholdt sig ca. 1892 5 Dage i Tunis. Han har kortelig beskrevet selve Byen, dens Havnestad Goletta og Bardo med Bejens Palads⁴⁾.

I August 1906 og April 1907 har Ejeren af Vinhandelen Bodega i Aarhus A. Thorup besøgt Madeira for paa Stedet grundigt at sætte sig ind i Vindyrkningsforholdene. Han har givet en ret livlig Turistskildring af Forholdene der paa Øen⁵⁾.

Bogholder i Husmandshypotekforeningen, Frøken Elna Vilstrup har i 1909 opholdt sig i Algier for sit Helbreds Skyld. Hun har skrevet nogle gode Rejsebreve om dette Ophold⁶⁾. Særlig livlig og interessant er hendes Skildring af en Udflugt til den lille By Boghari i Atlasbjærgene.

Journalist Ludvig Rosenberg har særdeles interessant og livlig skildret en Rejse, han i 1910 foretog med Jærnbansen fra Kairo til Assuan, derfra med Dampskib til Vadi Halfa, hvor Jærnbansen igen begynder, og derfra til Jærnbansens Endepunkt, saa videre med Dampskib ad den hvide Nil forbi Lado, hvor han traf en dansk Officer, til Gondokoro, derfra til Fods gennem Uganda, videre med Robaad fra Nimule til Kobe, hvorfra han besøgte Nilens største Katarakt, Murchison-Vandfaldet, derefter tværs over Victoriasø, og saa med Jærnbane derfra gennem engelsk Østafrika til Mombasa, derpaa til Zanzibar og videre med Damper til Daresalem. Hovedstaden i tysk Østafrika, til Durban

i Natal og endelig til Kapstaden. I Mombasa overværede han Roosevelts Ankomst¹⁾.

Statsgeolog, Dr. phil. V. Madsen besøgte i 1911 Tunis, hvor han rejste til langt mod Syd. Han har holdt Foredrag om Rejsen i det kgl. d. geografiske Selskab 5. Decb. s. A.

Lensgreve Mogens Frijs rejste i 1911, ledsaget af sin Frue og Datter Sophie, til Indien og besøgte paa Hjemvejen Ægypten²⁾.

Lensgreve Mogens Frijs til Frijsenborg, tillige med sin Frue og yngste Datter, Agnes Louise, er i Februar 1912 kommen hjem fra en Jagtudflugt fra Mombasa til Massaiernes Land, et Distrikt, som Englænderne har overladt disse Negre som en Slags Reservation i Lighed med Indianernes i de forenede Stater i Nordamerika. De brugte 7 Dage om at komme derhen, kamperede i 11 Dage og var 9 Dage om Tilbagereisen³⁾.

Som sædvanlig har det dog været Handelsanliggender, som især har bragt danske til Afrika. De første Efterretninger om en Rejse angaaende saadanne er fra 1620. Ove Gjedde anløb paa sin Rejse til Ostindien⁴⁾ nogle Punkter paa Afrikas Kyst og blev paa Vejen fra Madagaskar til Ceylon forsat til Øen Sokotra, hvor Skibet Kjøbenhavn løb ind, og Erik Grubbe sluttede en Handelstraktat med Sultanen. Det hedder ogsaa, at et dansk Skib laa ved Madagaskar 1638 formodentlig paa Vej til eller fra Ostindien. Det første, der vides om Handelen paa Guinea, der senere blev den vigtigste, er, at de tyske Mænd Brødrene Johan og Gødert Braem, der dels alene og dels sammen med andre styrede flere store Foretagender⁵⁾, da det var deres Hensigt at oprette Trafik paa den guineiske og afrikanske Kyst, 1636 fik Bevilling til at oprette et guineisk og afrikansk Kompagni, i hvilket der ogsaa maatte optages Udlændinge, ligegyldigt af hvilken Nation. Dette Kompagnis Skæbne er ikke nøjere bekendt; men 1656 oprettedes et nyt, da Kongen udstedte Privilegier for et Selskab angaaende at besejle den guineiske og afrikanske Kyst. Skibene skulde udredes her i Riget, og Oplaget af de indførte Varer ligeledes være her.

¹⁾ Død 1904.

²⁾ Manicus, Madeira (Særtryk af Berl. Tid.) Kbh. 1885.

³⁾ Thomsen, Blandt Arabere, Kbh. 1903. Forfatteren har senere, indtil for nogle Aar siden været Ejer af Gaarden Tovsgaard i Brabrand Sogn.

⁴⁾ Geogr. Tidsskr. V., 152 ff.

⁵⁾ Thorup, Det skønne Madeira, Horsens 1908.

⁶⁾ Silkeborg Avis 1909, Nr. 102 f., 1910 Nr. 87A, 186, 197, 199, 203.

¹⁾ Rosenberg, Roosevelt i Afrika og min Rejse fra Kairo til Kap. Kbh. III.

²⁾ Fritse Krag Juul Frijs, Billeder fra min Rejse 1911, Kbh. 1912. III.

³⁾ Riget 28. Febr. 1912.

⁴⁾ Se om Skrifter, der omhandler denne, Geogr. Tidsskr. XX234.

⁵⁾ Se om disse Nielsen, Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse. III. og IV.

Imidlertid havde ogsaa daværende Renteskriver, senere Landsdommer, Jens Lassen 1653 faaet Privilegium paa at besejle de ostindiske Øer og har formodentlig benyttet dette til ogsaa at besejle Afrika, og tillige havde 1652 eller 1659 et andet Kompagni, formodentlig det i det følgende nævnte Glückstadtske, faaet Privilegium og havde erhvervet sig Besiddelser paa Guineakysten¹⁾.

Det er saaledes formentlig dette sidste Kompagni, som det skyldes, at der paa den Tid oprettedes en lille Loge Acra. Nogen Tid derefter anlagde de svenske en Fæstning, som de kaldte Carolusborg, men 1658 indtog den i Rostock fødte Henrik Carlof, der efter at have været Guvernør dér i svensk Tjeneste, var gaaet over i dansk som Kaperkaptajn, Carolusborg og overgav den til de danske. Dette gav Anledning til, at ved Freden i København 1660 blev den guineiske Handel overdraget til Danmark; men de foran nævnte Besiddelser blev dog kun kort i de danskes Besiddelse; thi 1660 solgte Guvernøren Samuel Smith dem egenmægtig til Hollænderne. I øvrigt var der ogsaa 1659 blevet anlagt paa Kysten en Fæstning Friderichsberg ogsaa kaldet Friderichsburg. Denne vilde Hollænderne bemægtige sig, men ved Hjælp af en engelsk Eskadre afsloges Angrebet. Samtidig, i 1659 var den foran nævnte Loge bleven forandret til Fæstningen Christiansborg, som var af kvadratisk Grundruds med meget tykke Mure og Bastioner i Hjørnerne, men som dog ikke straks blev fuldført, førend nogle Aar senere.

Den Loge, som omdannedes til Christiansborg, er sandsynligt købt af Portugiserne, som oprindeligt havde Herredømmet over Kysten Guinea. De havde da anlagt Fortet Elmina (Sct. George de la Mina), der nu er blevet engelsk efter indtil 1872 at have været hollandsk Besiddelse; men tillige havde Folk af mange andre Nationer, særlig engelske, franske, svenske og hollandske, anlagt Loger eller bygget Forter paa Kysten; det var saaledes vistnok Hollænderne som anlagde Fortet Cape Coast Castle (Cape Corso); men dette blev frataget dem af Englænderne, da Hollændernes Angreb paa Friderichsberg mislykkedes 1659²⁾.

¹⁾ Hvad der kaldes Guinea regnes nu at naa fra 10° 18' n. Br. til 4° 28' n. Br.

²⁾ Christiansborg ligger paa ca. 5° 44' n. Br. 0° v. L. fra Greenwich, Elmina ligger ca. 21 d. Mil V. for Christiansborg, Cape Coast Castle ca. 17. En ret interessant Beskrivelse af, hvorledes Hollænderne bemægtigede sig Elmina, findes hos Monrad, Bidrag til en Skildring af Guineakysten, Kbh. 1822. 351.

Samtidig søgte baade Bergen og Glückstadt at faa Del i Handelen. 1675 udsendtes fra det første Sted et Skib til Guinea, og fra det sidste besejledes Kysten i nogen Tid, men uden synderlig Held, og Selskabet dér gik ind senest 1680¹⁾.

Da oprettedes det vestindisk-guineiske Kompagni, med Eneret til Handelen, efter at Kongen alt 1672 havde befalet Kammer - Kollegiet at virke for dets Oprettelse. Det førte Slaver fra Guinea til Vestindien og hjembragte Sukker, og det synes at have haft Held med sig, indtil Krigen udbrød 1709. Dog fik den daværende Handelsmand, Holger Paulli¹⁾ 1684 Tilladelse til at udsende Skibe, saafremt Kompagniet ikke selv vilde udsende noget. Tillige udrustede Kongen 1680 paa egen Haand et Skib, der uden Vederlag af Kompagniet skulde bringe Slaver til Vestindien og derhos bringe Mandskab til Anlægene i Guinea. Flere Forandringer med Besiddelserne foregik i Kompagniets Tid. 1685 blev Fridrichsberg af Kommandanten, Hans eller Harris Luch, uden Forlov, pantsat til de engelske i Cape Coast Castle og gik dermed tabt for de danske. Christiansborg var ca. 1679 bleven solgt efter nogle Angivelser forræderisk af en derværende Købmand Peiter Bolt til Portugiserne for 30 Pund Guld, efter andre af en Funktionær Greek, efter at denne havde faaet Guvernøren dræbt; men det kom tilbage 1683, da efter sigende Portugiserne efter deres Konges Befaling forlod Stedet. I Aarene 1710-18 havde de danske anlagt et stort Fort, som fik Navnet Port Royal tæt ved Cape Coast Castle og et andet ved Navn Accada blev anlagt nogle Mil derfra; men kort efter solgtes disse af Kompagniets Direktion til Englænderne for 20,000 Pund.

Kompagniets Handel svarede dog ikke Regning, og den blev derfor allerede 1689 overdraget Kommerceraad J. N. Jansen Arff²⁾ og Arvinger. I hans Tid bemægtigede Negerne sig Christiansborg 1693; men de tilbagegav det Aaret efter mod Udbetaling af en stor Sum Penge.

Handelen betalte sig dog ikke heller for Arff, og den gik derfor 1697 atter over til Kompagniet.

Dette fik en ny Octroi 1734, og det tillodes 1735 Handlende uden for Kompagniet at besejle Guineakysten og de vestindiske Øer, men allerede 1748 indskrænkedes denne Ret til de københavnske Købmænd, og det følgende Aar ophævedes den aldeles, idet Kompagniet atter overtog sin Eneret.

¹⁾ Se om denne Nielsen I, c. VI.

²⁾ Se om denne Nielsen, I, c. VI.

Det havde derhos faaet Begunstigelser paa anden Maade; men da det alligevel ikke opnaaede tilstrækkeligt Udbytte, og der tillige alt fra 1747 var begyndt at fremtræde Stemning for, at Staten burde købe de vestindiske Øer, ophævedes Kompagniet 1754, og Kongen, der indkøbte Aktierne, overtog selv Kompagniets Besiddelser baade i Afrika og Amerika, medens dog tillige den Handel, der hidtil havde været monopoliseret for Kompagniet, gaves fri for alle Undersaatter i Danmark, Norge og Slesvig mod Erlæggelse af en meget ringe Kendelse, hvilken Bestemmelse 1764 ogsaa udvidedes til Altona og Holsten.

I Mellemtiden var Fortet Fredensborg blevet opbygget 1735—41. 1743 anlagdes en Loge ved den i det følgende omtalte Negerby Qvitta, efter at de danske i 16 Aar ikke havde haft Loge der, og i Nærheden af Christiansborg var Vagtaarnet Prøvesten blevet bygget.

Det varede dog ikke længe, inden Kongen opgav at drive Handelen. Denne tillige med Etablissementerne overdroges 1765 paa 20 Aar til et af Generaltobaksdirektør Købmand H. F. Bargum, Firmaet Bargum og Gustmeyers Enke¹⁾, oprettet Slavehandelselskab; men da dette heller ikke havde Held med sig, overtog Kongen 1776 atter de guineiske Forter og Loger og lod Handelen drive for egen Regning, dog uden at udelukke Undersaatter, som havde Lyst til at drive den.

1781 opgav Kongen dog Sagen paany. Der oprettedes et østersøisk-guineisk Kompagni, og dette fik udelukkende Ret til Handelen paa Guinea, medens det dog ved et Reskript 1785 tilloodes alle Nationers handlende, saavel med danske som med fremmede Skibe, at indføre Negere til Sct. Thomas og igen at udføre og andetsteds sælge dem. Kompagniet ophævedes dog 1786, og Handelen overlodes nu til det Handelshus, som noget senere bar Navnet Duntzfeldt, Meyer & Co. paa de samme Vilkaar, som Kompagniet havde haft. Da Negerhandelen bestemtes at skulle ophøre 1803, løstes det fra sin Kontrakt, og Kongen overtog selv 1792 Etablissementerne og erklærede igen Handelen fri for alle Undersaatter.

Den Handel som hidtil var dreven, havde i Begyndelsen nærmest gældt Guld, men denne Vare var snart aftagen, og det eneste, der gav noget Udbytte, blev Slavehandelen, som dreves ikke alene

¹⁾ Se nærmere om disse Historiske Meddelelser om Kjøbenhavn I. 1907, 175 ff.

af Besidderne af Etablissementerne, men ogsaa privat af Guvernørerne og alle overordnede, ved dem ansatte.

Ikke alene var denne Handel dog af meget fordærvelig Indflydelse paa de i Guinea bosatte Negre og omboende Folk; men den gav efterhaanden ej heller tilstrækkeligt Udbytte, og da den tilsidst faldt bort, var Handelen i det hele ikke synderlig stor.

Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede havde Danmark i alt i sin Besiddelse en Strækning langs Kysten, der i ældre Skrifter angives at have været 30 eller 40 Mile lang. Dens vestlige Grænse var Floden Sakumofye, og den gennemstrømmedes af Rio Volta, som 1½ Mil fra Munden danner en Sø, 15 Mile lang og 12 Mile bred, og i denne Sø findes mange Øer, vel omtrent 100. Hvad der ligger V. for Rio Volta regnes at henhøre til den saakaldte Guldkyst, hvad der ligger Ø. for Floden til Slavekysten.

Omtrent indtil 2 til 3 Mile fra Havet er Kystlandet fladt, derpaa følger tæt begroede Bjerge, som tidligere indtil ca. 5 Mile ind i Landet regnedes som henhørende til de danske Besiddelser.

De Etablissementer, som fandtes i den første Tid af det 19. Aarhundrede var følgende:

1) Fortet Christiansborg, som ligger ca. 13 Mile S.V. for Rio Voltas Udløb og ca. 2 Mile fra Besidderernes Vestgrænse, og som var det bedste med Hensyn til Handelen. Det havde derpaa i lange Tider været Guvernørens Residens. Til samme hørte Negerlandsbyen Urdu, som laa mellem Fortet og den nærliggende Skanse Prøvesten. ¼ Mil N.Ø. for Christiansborg laa det atter ca. 1800 genoprettede Faktori Frederiksborg og højere oppe i Akvapim-Bjærgene, ca. 6½ Mile N.Ø. for Christiansborg, det nyere ved Negerlandsbyen Dudus udførte Anlæg Frederikssted, et Slags Landsted, som dog kun var i noget forfalden Tilstand, men hvor Guvernøren under Tiden opholdt sig paa Grund af den sundere Beliggenhed, og det ikke fuldførte, alt af Isert 1788 projekterede Frederiksnopel ved Negerbyen Akropony.

2) Faktoret Augustenborg, 1¼ Mile Ø. for Christiansborg ved Kysten og ved Negerbyen Tassing, paabegyndt i Slutningen af det foregaaende Aarhundrede.

3) Fortet Fredensborg, 6½ Mile N.Ø. for Christiansborg i Landskabet Adampi, og som foran

angivet anlagt 1735 til 1741. Hertil hørte Negerbyen Ningpo.

4) Faktoriets Kongenssten, ca. 10 Mile østligere, inde i Landet, ca. $1\frac{1}{2}$ Mile N.V. for Rio Voltas Udløb, i Landskabet Adda. Til samme hørte Negerbyen Adda og 2 Anlæg, Eibo, $1\frac{1}{2}$ Mile S.Ø. for Faktoriets, og Tuberreico, paa en Ø i Rio Volta.

5) Faktoriets Prinsenssten i Landskabet Popo, ved Kysten, ca. 5 Mile Ø. t. N. for Rio Voltas Udløb. Det var det østligste af Etablissementerne, og til samme hørte Negerbyen Qvitta, det blev anlagt 1784 efter en Krig med omboende Negre, hvilken endte med, at disse maatte tilstaa Frihed til at opføre et Fort, som afløste et, der fandtes paa Øen Adda¹⁾.

Steder, hvor der tidligere havde været Loger, men som ikke længer var opretholdte, var Labodei, ca. $\frac{1}{2}$ Mil Ø. t. N. for Christiansborg, Temma, ca. $2\frac{3}{4}$ Mile Ø. f. samme, Ponny, ca. 4 Mile N. Ø. for Christiansborg, Aflahu, der laa 6 Mile Ø. f. Qvitta, og Popo, der laa endnu lidt længere borte mod Ø.

1802 erhvervede den danske Guvernør, Major J. Wriesberg,²⁾ sig en Slags Ejendomsret til en lille Ø, som Negerne kaldte Bimbia, og som laa i Biafrabugten ikke langt fra Forbjærgene Formosa og Gabbyn (ca. $4^{\circ} 21'$ n. Br. og $23^{\circ} 46'$ Ø. for Gr.). Der anlagdes Plantager og et Faktori, som dog nogen Tid derefter atter blev opgivne.

Enkelte fremmede Etablissementer fandtes tæt ved eller indblandede mellem de danske, saaledes det hollandske Fort Crevecœur og det engelske Sct. James, $\frac{1}{2}$ Mil S.V. for Christiansborg tæt ved hinanden, og de engelske Prampram og Varnous, af hvilke det første laa inde i Landet, 1 Mil N.Ø. for Ponny, og det sidste ved Kysten 1 Mil fra Prampram³⁾.

¹⁾ I Statskalenderen 1848 findes anført, at Forterne i Guinea ligger mellem $5^{\circ} 32'$ og $6^{\circ} 32'$ n. Br., $11^{\circ} 28'$ og $12^{\circ} 45'$ v. L. fra København, og at der er en Udstrækning af 24 Mile mellem dem fra N.V. til S.Ø., hvornæst det danske Territorium regnes ind i Landet til Kanonskuds Afstand fra dem, med Undtagelse af det engelske Prampram mellem Christiansborg og Fredensborg. Negrene i Akvapim-Bjærgene og Akim erkender dansk Territorialhøjhed. Indbyggerantallet anslaaes til ca. 40.060. I Omegnen af Akvapim-Bjærgene ligger den kgl. Plantage Frederiksgave, hvor der især dyrkes Kaffe. Palmeolie var den vigtigste Udførselsartikel, medens der især indføres Brændevin, Tobak og enkelte Manufaktur- og Fabrikvarer.

²⁾ Død som Generalkrigskommissær 1819.

³⁾ Baggessen, den danske Stat, Kbh. 1840; Monrad, Bidrag til en Skildring af Guineakysten, Kbh. 1822; Thaarup, Kort Veiledning til det danske Monarkies Statistik, Kbh. 1790; do.

I Krigsaarene i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede lod Englænderne Kolonierne paa Guinea i Fred, men dog hensygnede Kolonierne efterhaanden, og der begyndte at fremtræde Planer om at afhænde dem. I Aarene efter Slavehandelens Ophør skal det guineiske Guvernement saaledes have foreslaaet at ombytte Etablissementerne med den et Stykke udenfor Kysten liggende Prinseø (Isla do Principe, i Biafrabugten, ca. 230 km. S.V. for Fernando Po). Den tilhørte Portugiserne; men Forslaget førte til intet.

Et Negeroprør indtraf 1847 ved Prinsenssten. Under dette udmærkede sig den dør ansatte J. V. Svedstrup, idet han med Negersoldater gjorde et natligt Overfald paa Oprørernes Lejr, fangede Høvdingen og med Nød og Næppe naaede tilbage ved Hjælp af Haandgranater, som han kastede i rigelig Mængde. Høvdingen, den saakaldte Negerkonge, blev bragt til Kastellet i København og var længe en af Københavnerne meget kendt Person. Svedstrup, der var udgaaet fra Hærens Elevskole, blev, medens han var i Guinea, Løjtnant. Han vendte hjem i Anledning af Krigen 1848—50, Christian IX gav ham senere Ridderkorset og gjorde ham under et Ophold i Helsingør ved en Skydebrødræfstil Æresmedlem af Selskabet¹⁾.

Endelig hortsolgtes Kolonierne i 1850 til England.

Ifølge senere Efterretninger ligger Frederiksborg i Ruiner, og Byen Accra, der ligger ved Siden af Christiansborg, er Hovedstaden i den engelske Koloni Ashantee²⁾.

Som Minder fra den gamle Tid haves paa

Veiledning til det danske Monarkies Statistik, Kbh. 1794; do. Udførlig Veiledning til det danske Monarkies Statistik VI, Kbh. 1819; Nielsen, Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse IV, V og VI, Kbh. 1888, 1889 og 1892; Holberg, Danmark og Norges geistlige og verdslige Stat, Kbh. 1762; Schytte, Danmark og Norges naturlige og politiske Forfatning, Kbh. 1777; Rømer, Tilforladelig Efterretning om Negotien paa Kysten Guinea, Kbh. 1756 (bebrejdet særlig mange Trykfejl i Kjøbenhavnske Nye Tidender om lærde og curieuse Sager, 1757, 63; Thott Saml., Fol. 513 er et Skrift med de samme Oplysninger), do., Tilforladelig Efterretning om Kysten Guinea, Kbh. 1760; Bruun, Kjøbenhavn I-III, Kbh. 1887, 1890 og 1901; Daniel Bruun, Afrika, I, Kbh. 1901; Alberti, Den danske Slavehandels Historie (Hist. Tidskr. 2, III. 201 ff.)

¹⁾ Svedstrup udførte efter Krigen Inddæmningsarbejder ved Nissum Fjord, var derpaa Bogholder og Kasserer hos Firmaet E. v. Mehren i Helsingør og havde tilsidst en lille Virksomhed ved Bladet Nordsjælland. Han døde 1893 (Meddelt af hans Søn, Forfatteren A. Svedstrup).

²⁾ Jenssen — Tusch I. c. 279.

Rosenborg en Sabel og en Tobakspibe, der i sin Tid har tilhørt Kongen af Asjanti. I ca. 1824 var denne Konge med en stor Hær marcheret mod de engelske Forter og havde haft det Held at bibringe den engelske Generalguvernør Mac Carti en ynkelig Død. Englænderne rettede da en Anmodning om Hjælp til det danske Government, og denne ydedes ogsaa med 100 Mand regulære Tropper, og 30,000 irregulære, stillede af de omboende Negerfyrster, deriblandt 8000, anførte af en Dronning af Aquiem. Denne sidste faldt ved Hjælp af nogle ellers ubekendte Stier Asjantierne i Ryggen og bragte dem til at flygte i Forvirring. Blandt det Bytte, der gjordes, fandtes den nævnte Sabel og Pibe; Sablen sendtes til Frederik VI, medens Piben bestemtes til en af denne Konges første Generaler. Kongen gav den til General F. C. Bülow, og efter hans Død foræredes den til Rosenborg, som all tidligere havde faaet Sablen ¹⁾.

Ved samme Lejlighed optraadte en her i Landet i sin Tid meget omtalt, ejendommelig Personlighed, nemlig J. G. Paulsen, der en Tid gik under Navnet af Kronprinsen af Holbæk og antoges at være Frederik den VI.s den 1. September 1797 fødte Søn. Efter at have fingeret et Attental paa Kongen, blev han 1820 sendt til Guinea, hvor han først var Privatsekretær hos Guvernøren og derefter skal være forfremmet til Vicepræsident i Governmentet. Han førte i Kampen efter eget sigende som Kaptajn 3000 Mand danske Negersoldater og deltog med dem i Sejren over Asjantierne. Han kom brystsyt tilbage til København 1825 og døde 1826 ²⁾.

Til den mindre heldige Udvikling af Kolonierne paa Guineakysten bidrog Guvernørerne og de øvrige ved dem ansatte Funktionærer vistnok ikke lidet. Det angives, dog muligt med nogen Overdrivelse, at de i den ældre Tid ofte var udygtige til den meget betroede Stilling, som Guvernørerne beklædte, og at de ofte ansatte Folk fra temmelig lave Livsstillinger, blot de havde været længe paa Guineakysten og kunde taale Klimaet. De skildres ligesom de øvrige Funktionærer som drikkældige og demoraliserede i enhver Henseende. Der siges ogsaa, at Kompagniet ofte sendte lidet agtede Per-

soner ud og tilsidesatte flinke Folk, der manglede Protektion.

Imidlertid har der dog, som rimeligt var, været nogle, der dannede en Undtagelse, og om hvis Styrelse der udtales Lovord.

Som saadanne maa nævnes Christen Cornelisen, der angives at være kommen til Christiansborg 1661 som Overkøbmand og blev der 6 Aar, men tillige vistnok en Tid har været Guvernør, idet det skal være ham, som fik Christiansborg fuldført. Endvidere nævnes ogsaa Suhm, som var Guvernør i Aarene omkring 1729, og fremfor alle Søren Schilderup, som var Guvernør fra 1735, og om hvem der siges, at Negrene elskede ham mere som en Gud end som et Menneske. Hans Formand Wærø havde ført et ryggesløst Levnet, og under hans Styrelse var 32 mandlige og 9 kvindelige Slaver døde af Sult og altfor strengt Arbejde. Schilderup bragte derefter Orden i Styrelsen og tog sig ogsaa med Iver af Handelen. Han udvidede Besiddelserne med Negerbyen Store Ningpo, ved hvilken Fredensborg straks derefter blev bygget. Han døde dog alt 1736, og efter hans Død siges alt igen at være blevet værre og værre ¹⁾. Endvidere bør nævnes den ligeledes af Negrene afholdte J. N. Kiøge, der var Guvernør i Aarene 1782 til 1789, efter at han i Forvejen havde været i Guinea fra ca. 1772 som Faktor og Overkøbmand i Qvitta. Han lagde Grunden til Kongenssten og Prinsenssten og var den første, der for egen Regning begyndte Anlæg af Plantager.

Af Funktionærer, der i den gamle Tid dannede særlig heldige Undtagelser, maa vistnok fortrinsvis nævnes Tage Erasmii, der 1769 kom ud som Assistent, opholdt sig i Guinea i 13 Aar, og blev Kommandant paa Fredensborg ²⁾.

Efter at Besiddelserne endeligt var blevne kongelige, synes Styrelsen at have bedret sig i høj Grad, og der kan næppe rettes nogen berettiget Anke mod Guvernørerne og Funktionærerne i hin og nærmere liggende Tid. Særlig maa vist nævnes som fortjensfulde Guvernørerne I. P. Findt, Major J. C. v. Richelieu, der var Guvernør fra 1823 til 1826 ³⁾ og E. J. A. Carstensen ⁴⁾.

Blandt de Søfarende, der kom til Guinea i den ældre Tid, var Tordenskjold 1708. Det var

¹⁾ Ill. Tid. 12. Juni 1904.

²⁾ Davidsen, Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, II, Kbh. 1881, 112 ff.

¹⁾ Personalhistorisk Tidsskr. 3, IV, 292 ff.

²⁾ Se om denne Minerva, III, 1786, 336 ff.

³⁾ Død 1858.

⁴⁾ Om Findt og Carstensen se foran S. 32 Anm. 10 og 11.

hans første Langfart. Af Skibets 67 Mand store Besætning kom kun 26 tilbage¹⁾.

Af Personer, der har opholdt sig i Guinea og givet Beskrivelser af Landet, maa nævnes den i Haarbørg fødte W. J. Müller, der fra 1662 var Præst paa Frederiksborg i 8 Aar og har givet den første Beretning om Guinea i den danske Tid²⁾. Den næste, der har skrevet om Besiddelserne der, var den daværende Løjtnant paa Christiansborg E. Tillemann³⁾. Efter ham maa nævnes J. Rask, der var Præst paa Christiansborg fra 1709 til 1713 og derefter blev kaldet til Rørstad og Hæringø Sogne i Saltens Provsti i Norge. Hans Beretning⁴⁾ gælder dog hovedsagelig hans Rejse, der blev af en selv i de Tider langsom Art, idet han var næsten 5 Maaneder om Udrejsen og 7 Maaneder om Hjemrejsen, idet Skibet, med hvilket han sejlede, først gik til Barbados i Vestindien og derfra til England, hvor han opholdt sig i over 1 Maaned.

L. F. Rømer, hvis Skrifter alt er nævnte i det foregaaende (S. 75, Anm. 3), var Officiant i flere Aar i det vestindisk-guineiske Selskabs Tjeneste, blev udset til at blive Guvernør, men maatte rejse hjem for sit Helbreds Skyld. Hans Skrifter giver en af de omstændeligste Beretninger fra hans Tid, ca. 1750, om Kolonierne⁵⁾.

Den en Tid lang ved Kolonierne i Guinea ansatte Overdokter P. E. Isert, tidligere Kaptajn

af Infanteriet, hvis interessante Rejse fra Guinea til Vestindien 1786 alt før er omtalt i Geogr. Tidskr.¹⁾ har givet en Beretning, der i hans Tid vakte ikke ringe Opmærksomhed²⁾. Han skildrer bl. a. den foran (S. 73) omtalte Krig mellem danske og fjendtligsindede Negre, der førtes under Guvernør Kiøges Ledelse og gav Anledning til Bygningen af Prinsenssten, og de tidligere meddelte Oplevelser paa det oprørske Slaveskib. Der er som Anhang tilføjet meteorologiske Iagttagelser for 2 Aar i Guinea og paa Rejsen derhen. Han beskæftigede sig særlig med Planer til Koloniernes Opkomst, og Regeringen overdrog ham at grunde flere Anlæg, der skulde bære Navnet Frederiksnobel. Der skulde der anlægges en Koloni, som skulde være et Mønster paa Behandlingen af Negrene. Der skulde dyrkes Kaffe, Sukker, Bomuld m. m., og det skulde tillige være et Hovedformaal at udbrede den kristelige Religion. Isert blev saaledes den første af Regeringen understøttede Plantør; men hans Anlæg synes ikke at være trivedes³⁾. Han viste ogsaa megen Interesse for Naturvidenskab, samlede Planter⁴⁾ og har skrevet om nogle Fugle i Guinea⁵⁾.

Yderligere har den senere Præst til Grejs og Sindbjærg i Ribe Stift H. C. Monrad, givet en god Fremstilling af Kolonierne, som de var i hans Tid⁶⁾. Han var Præst i Guinea 1804 til 1809.

¹⁾ Geogr. Tidskr. XXI, 152.

²⁾ Isert, Rejse nach Guinea und den carabaischen Inseln in Columbien, Kbh. 1788, gengivet paa dansk i Samling af de nyeste og bedste Reise-Beskrivelser i et udførligt Udtog, III, Kbh. 1790, 458 ff. og oversat paa hollandsk 1790, paa fransk 1793, paa svensk 1795.

³⁾ Kongens Approbation paa Iserts Forslag, hans Udkast til en Anordning for Kolonien m. fl. Skrivelser angaaende denne findes i Thaarup, Archiv for Statistik, Politik og Huusholdningsvidenskaber, III, 1797198, 233 ff. Isert døde alt 1789.

⁴⁾ Se om dette Geogr. Tidskr. XXI, 152, Anm. 3.

⁵⁾ I Schriften der Gesellschaft naturforschender Freunde zu Berlin IX, Berlin 1789, 16 ff, 337 ff.

⁶⁾ Monrad, Bidrag til en Skildring af Guineakysten, Kbh. 1822. Død 1825.

Mindre Meddelelser.

Jærnbanelinjen København—Femern—Lybæk—Hamburg. En tysk-dansk Komité arbejder paa at faa den saakaldte Rødby—Femern Rute, der vil betyde en hurtigere Forbindelse imellem Danmark og det sydlige Udland, realiseret. Ruten vil naa Danmark i Rødby Havn paa Lolland ved en Færgeforbindelse med Øen Femern, og fra Rødby Havn skal ifølge Projektet føres et nyt Baneanlæg enten over Nykøbing med Tilslutning til den nuværende Bane til Orehoved eller i

direkte Linje fra Rødby Havn over Guldborgsund til Orehoved. Den sidste Linje vil give kun 5 Timers Rejse fra København til Hamburg. For Forbindelsen imellem Gøteborg eller Kristiania og København vil Rejsetiden formindskes med 6 $\frac{1}{2}$ Time og f. Eks. Rejsen Stockholm—London, der hidtil har taget 2 Nætter og 2 Dage, vil ad Femern Ruten kunne gøres paa 2 Nætter og 1 Dag.